

Georg Hansson

BYARNA I STRÖM PÅ 1600-TALET

Häfte 3

ÄSPNÄS, STRAND, BREGÅRD

Georg Hansson

Byarna i Ström på 1600-talet

Häfte 3: Åspnäs, Strand, Bregård

Ostersund 1991

ISBN 91-971756-2-5

Äspnäs var länge den nordligaste utposten i landskapet Jamtland. Långt in på 1700-talet beskrevs byn som liggande "opp under fjället". Det var förmodligen svårt att få marken så bärkraftig att den kunde föda en familj under en längre tid. Det är kanske därför Äspnäs under långa tider anges som "ödegård". Byn var helt säkert bebodd före digerdöden (omkr. 1350), men att det - enligt sägnen - fanns tre gårdar då är knappast troligt.

De första uppgifter vi har om byn finns i jordeboken från 1550. Där nämns att "*Lasse i Espnäs*" betalat 2 skinn (lekatt) i skatt samt 1 skinn och 4 gråskinn (ekorre) i avrad. (Avrad är arrendeavgiften för kronans mark = avradsländ.) Det är dock inte helt säkert att Lasse var ensam brukare i byn. Också för de större byarna, t.ex. Tullsås och Öhn, anges endast ett namn.

I de svenska räkenskaperna från ockupationsåren (1564-1571) nämns Äspnäs bara i jordeboken för år 1568, och då som ödegård. Enligt tiondelängderna för dessa år finns alltså ingen brukare i byn. Skatten betalades av någon bonde i en annan by. Jordeboken 1599 ger heller inga namn, men skatten för Äspnäs är ungefär densamma som 1550 och 1568, och gården fortfarande öde.

Från 1600-talets början och framåt är källorna lite mer utförliga. År 1611 anges byn som "ödesböle", men år 1613 nämns en "ödegårdsman", Erik. Åren 1621-23 heter brukaren Olof, och 1625-26 Peder Svenssen. År 1629 kallas ödegårdsmannen "*Jens i Öyen*", och då vet vi vem han är: Jens Joenssen, brukare av hemmanet nr 5 på Öhn, åren 1605-1643 (se häfte nr 1, Öhn:24).

Ödegårdsmännen bodde förmodligen inte på gården, men de utnyttjade marken till slätter och odling. År 1636 kom dock två män för att röja och bygga två gårdar i Äspnäs. Det var *Jon Jenssen* (Äsp:1) och *Nils Anderssen* (Äsp:4), som betalade 4 daler var i bygsel-avgift (till danska kronan). Gårdarna var bland de mindre i Ströms socken, de skattade för endast ett tunnlands utsäde vardera.

Bönderna i Äspnäs behövde inte utrusta och underhålla några soldater under indelningsverket. I stället betalade de en avgift (årliga räntan) direkt till officerarnas avlöning.

ASPNÄS - Nr 1

1. *Jon Jenssen (Jönsson)*, ägare 1636 - ca 1675
 gift med *Mareta Jörgensdotter*
 s *Jöns*, född 1632 (Äsp:2)
 d *Göle*, gift till *Hillsand*. Död 1697
 s *Jöran* (T-ås:27)
 d *Kirstin?*, född 1645, ogift, begravd 4/6 1721

4 - Åspnäs

Jon Jönsson är med all sannolikhet son till Jens i Öyen. På annat sätt kan man inte lösa de svårtolkade släkthänvisningarna som framkommer i en arvsvist på höstetinget i Hammerdal 1716. Det innebär att Jon i Åspnäs har en bror på Öhn, som också heter Jon och som förmodligen är något yngre. Det var inte ovanligt på 1600-talet, att två (eller t.o.m. tre) syskon bar samma namn. I bl.a. Libygden i Norge var det vanligt också på 1700-talet (se Jämten 1957, s. 126). Barnen gavs namn efter far- och morföräldrar, och efter andra släktingar enligt bestämda regler, som noggrant följdes.

Dottern Göle var möjligen gift två gånger, hon har två söner med olika efternamn. År 1681 anges hon som änka i Hillsand, och flyttar därefter till sin bror i Åspnäs. Hon begravdes den 16/5 1697. Jöran Jonsson var under ett tjugotal år brukare på hemmanet nr 5 i Tullsås, gift med förre agarens änka. Efter hennes död flyttade Jöran tillbaka till brodern i Åspnäs.

Åren omkring 1660 var svåra för många av Strömsbönderna. År 1659 anmärktes i tiondelängden för 12 av socknens 33 bönder, att de var "*utfattige, husarme och åländige*", däribland Jon Jönsson i Åspnäs.

2. Jöns Jonsson, född 1632, död 2/10 1705. Ågare 1675-1702
gift med Anna Persdotter, född omkr. 1648, död 7/3 1705
d Märeta, född 1679, gift med Mårten Andersson (Öhn:22)
s Per, född 1682 (Åsp:3)
s Jon, flyttade till Hillsand 1718
d Kerstin, gift 1709 med Nils Carlsson Swan

I maj 1696 hölls husesyn i Åspnäs. På Jöns Jonssons gård fanns då två ston, tio kor, fem ungnöt, nio får, nio getter och tre svin. De flesta byggnaderna var i gott skick, förutom att "hemlighus" saknades. På gården fanns också två pigor i tjänst. Det gemensamma kvarnstället låg i Allån, en halv mil från byn. Fabodarna fanns på södra sidan sjön, vid nuvarande Bu-naset.

3. Per Jönsson, född 1682, begravd 15/4 1748. Ågare 1702-39
gift med Sigri Persdotter, född omkr. 1687, begravd 4/5 1769
s Jöns, född omkring 1711. Ågare 1740-86. Begravd 31/12 1797
s Per, född omkring 1714. Dragon, Esping
d Anna, född 6/6 1716
d Segri, född 10/3 1718, begravd 31/5 1741
s Jon, född 13/6 1720, begravd 14/9 1750
s Erik, född 10/3 1723. Dragon, Öberg

Ströms kyrkobok saknar helt anteckningar för åren 1712 och -13. Åren 1714

och 1715 är ofullständiga, liksom 1719. Vi kan därför inte säga när Per och Sigrif gifte sig, eller exakt när de första barnen föddes. Sönerna Per och Erik hade varit dragoner på Öhn. År 1749 slog de sig dock ner som nybyggare på varsin gård på Gärdnåset.

ÅSPNÄS - Nr 2

4. Nils Andersson, ägare 1636-38

Nils röjde och byggde en del på gården, men redan efter ett par år flyttade han till Bregård (Bgd:4) då han gjorde ett hemmansbyte med Olof Persson. På sin "ålders höst", år 1668, ville Nils bosätta sej på Åspnäs avradsskog. Åspnäs-männen besvarade sig, och syn skulle hållas nästkommande år. Årendet återkommer dock ej, och Nils fick troligen inte bygga där.

5. Olof Persson (Bgd:3), ägare 1638 - omkring 1665. Död före 1668 gift med Gölin (Gulle) Persdotter s Per, dragon Esping (nämnd år 1668)

Olof Persson hade av allt att döma en bror, Daniel. Dessa två var kusiner med Olof Jonsson i Öhn (Öhn:2). Olof Persson var möjligen gift en andra gång, med Anna Jonsdotter, som år 1667 var gift med en Olof Carlsson. Anna hade nämligen del i hemmanet, men fick flytta eftersom gården "icke kan tåla 2ne åboender". Den som fick bo kvar, och lösa ut Anna och Olof Carlsson var:

6. Lars Broddesson (Öhn:7). Ägare omkr. 1665-79. Lars flyttade tillbaka till Sve-gården på Öhn, och sålde Åspnåshemmanet till:

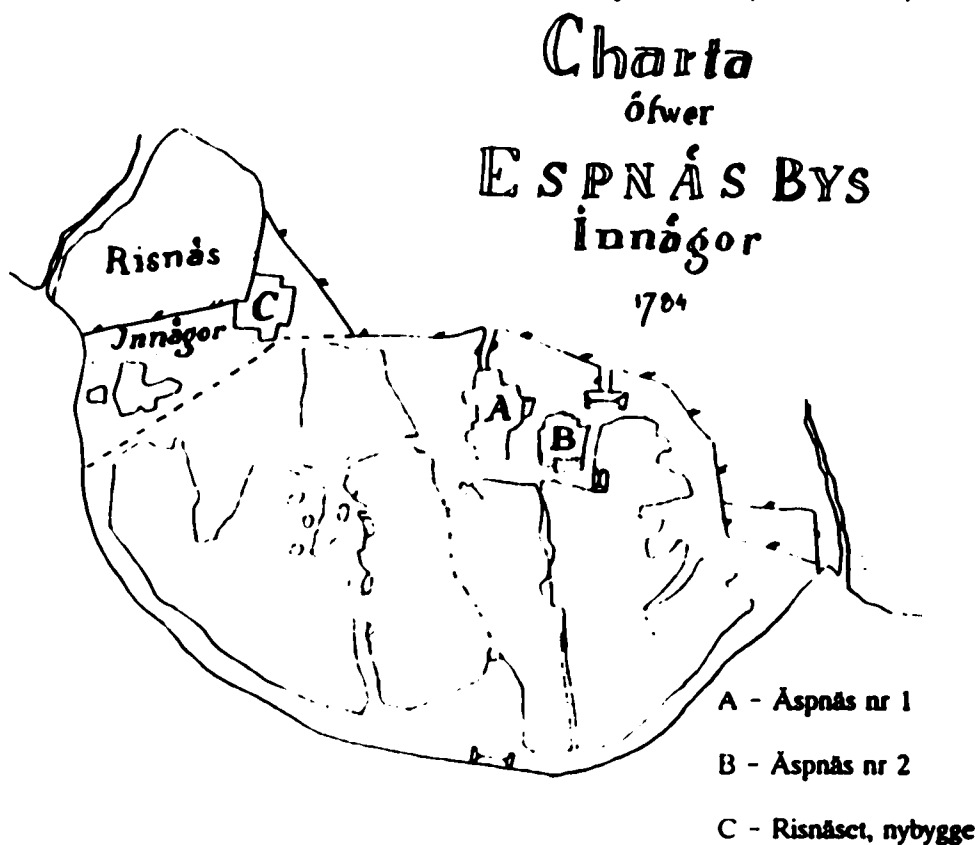
7. Mats Jöransson, finne. Ägare 1679-1712, död 2/9 1717 gift med Gölu Arvidsdotter (Öhn:26). Född 1653, död 1724 s Jöran, född i november 1685 (Åsp:8) d Walborg, gift till Grelsgård? d Gölu, döpt 23/8 1696, död 16/5 1697 d Karin, född 25/11 1698, begravd 24/12 1707

Vid husesynen 1696 fanns på gården en dräng och en piga. Av boskap fanns två hästar, tio kor, åtta ungnöt, 16 får, åtta getter och ett svin. Mats Jöransson var tydligen en god jägare, åren 1702 och 1703 fällde han sammanlagt fyra björnar.

6 - Äspnäs

8. *Jöran Matsson*, ägare 1713-43. Född i november 1685, död 8/8 1765
gift omkring 1713 med *Marin Ersdotter*, född 1689, begravd 17/1 1773
d *Göle*, född 1713, gift med *Per Persson Esping* (Äsp:3)
d *Marin*, född 11/9 1716, begravd 10/7 1748
s *Erik*, född 1722? ägare 1743-96
d *Karin*, född 3/12 1725, g m *Mårten Jönsson i Öhn*
d *Elin*, född 14/8 1729
s *Jöran*, född i oktober 1733, död 4/1 1750

Enligt notisen i begravningsboken hade Jöran Matsson fått sju barn. Det barn som saknas bör ha varit en son, född någon gång 1714-15, och döpt till Mats, efter Jörans far. Dottern Göle är uppkallad efter Jörans mor, och sonen Erik efter hustruns far. Dottern Marin är säkerligen döpt efter hustruns mor. Jörans hustru, Marin Ersdotter, kan därför ha varit dotter till Erik Jöransson i Tullsås (T-ås:3), vars hustru hette just Marin (Andersdotter).

Strand omnämns första gången 1533, men byn kan naturligtvis vara mycket äldre. Enligt jordeboken från omkring 1550 betalar *Höck* i Strand ett skinn i skatt och ett gråskinn i avrad. Denna summa är bara knappt hälften av vad t.ex. Bregård och Näset erlade, vilka båda var en-gårdsbyar. 1565 och 1568 betalas dock full skatt.

Av tiondelängden 1566 framgår att skörden varit dålig det året. De två brukarna, *Geronimus* och *Hauk*, betalar tillsammans endast 5 fjärdingar korn. Samma år betalar Mickel i Bregård ensam 12 fj. År 1568 erlägger bara Geronimus tionde, 2 fjärdingar mot Mickels 4. Det året kallas ena gården, Västerstrand, för "ödesgods". År 1571 var tiondegivarna fyra stycken, som tillsammans betalade 10 fjärdingar mot Mickels i Bregård 6 fj. Från år 1600 och framåt är tiondegivarna alltid två.

Hur allt detta ska tolkas är ovisst. Det kanske bara fanns en gård från medeltiden, och den andra var nybruten på 1500-talet, men fortfarande svag. Byns läge var nog annars ganska gott. Under andra hälften av 1600-talet hade de två Strand-gårdarna många gånger de största skördarna i socknen.

STRAND - Nr 1

Detta hemman, Västerstrand, innehades under 1600-talets första år av *Jon Laurssen*. Han erlägger tiondet år 1600, men i övrigt finns inga uppgifter om honom. Näste brukare på gården är:

1. *Sjul (Sivert) Persson*, brukare fram till 1651?
 - s Per (Str:3)
 - s Olof
 - s Anders (Str:2)

Sjul står antecknad som tiondegivare fram till 1651. Enligt domboken 1647 är dock Anders Sjulsson brukare av hemmanet. Texten lyder: "*Ingemar i Börång på Alnö i Medelpad, fordrar efter Olof Persson, barnfödd i Strand i Ströms socken, fasta jord-ägor som Anders Sjulsson i Strand, brodersonen, besitter.*"

Anders svarade att hans far hade ersatt Olof Persson med löst arvegods, men han kunde inte bevisa det. Han dömdes därför att istället betala 8 riksdaler. Möjligen innebär det att Sjul Persson var död redan år 1647.

2. *Anders Sjulsson*, troligen död efter 1656. Änkan omgift med Grels Nilsson i Grelsgård före 1662. En son *Sjul Andersson*.

8 - Strand

Anders nämns 1649 som delägare i Fiskå avradsfiske, samt i tiondelängden 1654, men ej senare. Uppgifterna om änkan och sonen är osäkra. De förekommer i en arvsvist i domboken 1688, men sammanhanget är svårtolkat.

3. *Per Sjulsson*, brukare 1652(?) till sin död före november 1679
d Anna? född 1658
d Märit, gift med dragon Elias Drake i Solberg, Hammerdal

Per Sjulsson anges i tiondelängden 1652-53, brodern Anders 1654 och Per igen från 1655. Namnväxlingen kan bero på att bröderna delade på hemmansbruket. Per står också i tiondelängden 1679, möjligen dog han på hösten, efter skörden. Längderna för åren närmast före 1679 saknas tyvärr.

Märit Persdotter är den som kräver arv efter Sjul Andersson (Str:2), år 1688. Resultatet av tvisten framgår dock inte av domböckerna. En Anna Persdotter, född i Strand 1658 (död 18/1 1738), var gift med Mårten Larsson i Sikås. Hon bör ha varit Per Sjulssons dotter.

Efter Pers död köper Anders Jönsson (Str:11) in både Pers och Sjul Anderssons delar i hemmanet.

4. *Per Andersson* (Str:11), född 1655, begravd 8/2 1747, brukare 1680-1724
gift med Ingeborg Ersdotter, född 1660, begravd 26/7 1724
s Anders, född 1681, död 1709
d Brita, född jan. 1686, död 29/10 1698
d Anna, född 1691, gift med Anders Ryss (Str:14), omgift med Sven Persson (Str:5)
s Erik, född i april 1693, död 29/10 1698
d Brita, döpt 31/8 1702, gift med dragon Carl Jönsson Svedberg, från Gårde.
omgift 25/3 1729 med Brita Larsdotter från Tullsås, född 1693, död i Tullsås 1772, begravd den 26/7.

Anders Jönsson är alltså den egentlige ägaren av detta hemman fram till sin död 1691, men Per Andersson är den som brukar gården. Efter faderns död löser Per ut sina syskon, och blir ensam ägare, *"enligt kontrakt den 27/11 1691"*. År 1699 erhåller han fastebrev på hemmanet.

Sonen Anders fick år 1706 betalt av Ströms kyrka för att han, tillsammans med dragonen Olof Hårtling *"timbrat up nya wapenhuset, tiarat det samma och sacristian"*.

Dottern Brita gifte sig med Carl Svedberg den 25/11 1729. Redan den 14/2 1730 födde hon en son, Erik. Fadern var dock inte den nyblivne maken, utan bonden i Grelsgård, Carl Danielsson. Carl - som var gift - dömdes till 80 daler (silvermynt) i böter, och Brita till 40 daler, "*samt 3:ne söndagar stånda på pliktapallen*". Carl skulle också betala årligt underhåll, "*3 d:r 8 öre Små till barnet fyllt 12 år och i moderns skötsel, därefter i bådas omvårdnad - om det lever*".

Brottet ansågs mycket svårt, och böterna blev höga. Förmodligen omvandlades dessa till någon form av kroppsstraff, men domböckerna nämner inget om det.

Dombokens protokoll ger också andra inblickar i vardagslivet: Carl Svedberg, som var nyss fyllda 23 år, började fria till Brita tredjedag pingst (27 maj), "*men blev icke slutat något därom förrän 8 dagar före Mikaeli, då de efter föräldrars samtycke förlovade sig*". Protokollet nämner också att "*Swedberg hade beblandelse med Brita också efter det hon berättade om barnet, intill 3 el. 4 veckor före födelsen*". Paret fick sedan tre barn tillsammans, och äktenskapet höll - åtminstone till 1741, då Svedberg rymde från sin dragontjänst.

Domboken upplyser också, att Brita Persdotter var släkt med Carl Danielssons hustru, Marin Jöransdotter (dotter till Jöran Ersson i Tullås) "*i 3dje led av sidolinjen, nembl. tremänning som man här kallar*". Släktskapet går dock inte att klarlägga helt.

5. *Sven Persson*, född 1695, begravd 5/10 1777. Brukare 1724-56
gift 13/8 1721 med Anna Persdotter (Str:4), född 1691, begravd 24/4 1737
omgift 21/10 1738 med Kerstin Larsdotter (Öhn:5), begravd 22/9 1771

Sven hade fyra barn med första hustrun, och fem med den andra. Var Sven kommer ifrån har ej gått att få fram.

Gårdens dragon var finnen *Hindrik Eriksson Östman*, som år 1695 ersattes av sventjänaren:

6. *Olof Persson Strandberg*, född i okt. 1676, död 28/4 1739
gift i Hammerdal 2/11 1702 med Anna Abrahamsdotter, "*från Ström*"
s Päder, född 2/11 1703 i Hammerdal, dragon Hallbom
s Abraham, döpt i Ström 3/3 1707
d Karin

10 - Strand

Olof Persson var född i Öhn, troligtvis en son till Per Olofsson (Öhn:2). Familjen övertog ett hemmansbruk i Hallen (Hallviken) år 1704, och Olof ersattes av:

7. *Jöran Jacobsson Strandberg*, född omkr. 1681, död i mars 1719
gift med Anna Jönsdotter, (Öhn:9)
s Jacob, född 24/2 1714
s Jöns, född 10/2 1716
d Kerstin, född 13/10 1718

Jöran var en son till Göle Jönsdotter (Åsp:1) och (förmodligen) torparen i Hillsand, Jacob Jöransson. Jöran Strandberg fick avsked från militärtjänsten i juli 1718 för att överta svärfaderns (Jöns Arvidsson) gård i Hallen. Efter Jörans död gifte änkan om sig med dragonen *Johan Olofsson Nyberg*. Johan och Anna flyttade omkring 1730 och blev nybyggare i Ormsjön, Dorotea socken, i södra Lappland. Johan Nyberg begravdes i Ström den 14/4 1769, sedan han hastigt avlidit "*på vägen emellan Tullsås och Ströms kyrka*".

Från september 1722 heter gårdens dragon:

8. *Mats Matsson Rosenwald* (Öhn:18), född 28/2 1704, död 23/2 1735
gift 2/11 1729 med Märeta Andersdotter från Hammerdal
s Mats, född 1/1 1731
d Karin, född 25/3 1733

STRAND - Nr 2

Vid 1600-talets ingång brukas detta hemman av *Mickel Håkansson*. Det är ganska troligt att den *Höck/Hauk*, som nämns i räkenskaperna på 1560- och -70-talen, är far till denne Mickel. Hemmanet skattade för 2½ tunnland (utsädet uppgick till 2½ tunnlor korn), men från 1600-talets mitt för tre tunnland.

Av protokollen från "räfsten med jämtarna" år 1613 framgår, att Mickel också hade en "*part på Eide*", där han sådde en tunna säd. Kanske är det denna hemmansdel som idag utgör fornlämningen på Laholmnäset vid Edsviken. Den består av fossil åkermark och antas vara ett ödesböle. Där finns 2-3 åkrar med mellanliggande röjd, och möjligen odlad mark. Man kan också skönja ett s.k. odlingshak, och ett tiotal överväxta odlingsrösen.

På denna gård i Strand gjordes ett mycket intressant myntfynd år 1837 (se sidan 20).

9. *Mickel Håkansson*, brukare fram till 1623
s Håkan, flyttade till Berget
s Jöns (Str:10)

Håkan Mickelsson står som dräng i Strand några år på 1620-talet. År 1629 betalar han bygsel-avgift för hälften av det lilla hemmanet på Berget, som varit en del av Grelsgård. Sista året han nämns där är 1642.

10. *Jöns Mickelsson*, ägare 1623-1656
gift med Gulle/Göle Andersdotter
s Mickel (Bgd:6)
s Anders (Str:11)
d Ingjerd
d Kerstin
d Anna
s Jon, i Norge

Domboken från ofredsåret 1657 saknas, så vi vet inte exakt hur överlåtelsen av detta hemman gick till. Det troliga är dock att Anders Jönsson är Jöns Mickelssons son. Av domboken 1666 framgår att Anders skött sina gamla föräldrar på gården, och dessutom fått "mycket utstå", under krigsåren. Av den anledningen bör Anders besitta hemmanet, och inte brodern Jon, som tidigare varit i Norge.

11. *Anders Jönsson* (Str:10), ägare 1657 till sin död 1691
gift med Brita Jöns(Hans?)dotter, född 1630, begravd 2/7 1710
s Jöns (Str:12)
s Per, född omkr. 1655 (Str:4)
d Göle, född 7/4 1659, död 8/5 1744 i Hammerdal
d Anna, gift med Jöns Jönsson (Bgd:7)
s Mickel, född omkr 1669 (T-ås:29)
d Lisbet?, gift med Christian Strandberg (Str:13)

Av tiondelängderna från 1600-talets senare del kan man konstatera att detta hemman ofta gav de största skördarna i Ströms socken. Anders Jönsson var förmodligen en välbärgad man. År 1664 köpte han Bregårdshemmanet för 120 riksdaler, men överlät det efter några år på sin bror, Mickel. År 1679 löste han in Västerstrand-hemmanet, och lät sonen Per överta gårdsbruket där.

12 - Strand

Det är lite oklart vem Anders Jönssons hustru var. Den enda (kända) som passar in har getts olika efternamn. I begravningsboken står Hansdotter, men i kyrkoräkenskaperna (där testamentspengar efter de döda infördes) står Jönsdotter. Det senare namnet är väl det troligaste.

Dottern Göle var gift med bonden Erik Hansson Blix i Grenås. Deras son Anders blev bonde i Öhn år 1713 (Öhn:28).

12. *Jöns Andersson*, ägare från 1691 till sin död 28/3 1716
gift 1691 med Ingebor Jönsdotter, från Risselås, död 1727

Jöns övertog hemmansbruket efter faderns död 1691. Han fick dock fastebrev först år 1700, sedan han löst ut syskonen ur gården. Ankan, Ingeborg, gifte om sig med Lars (Lorenz) Persson som var brukare 1717-27. Hennes son Anders Jönsson övertog hemmanet år 1728.

Strand nr 2 var kvarter för tredje trumslagaren vid Majorens kompani. Trumslagarna var ofta mycket unga när de enrollerades. Många gånger kan man därför anta att det är pojkar från närmaste trakten som antagit tjänsten. Indelningsverkets förste trumslagare i Strand (år 1686) hette *Christer (Christian) Jönsson*. Han var 18 år, och hade redan tjänstgjort i sex år. Med tanke på det (då) ovanliga förnamnet, kan man dock misstänka att han inte är från Jamtland. Mest troligt är han en son till dåvarande föraren, Jöns Kristersson Bagare, som var född i Tyskland.

13. *Christian Jönsson Strandberg*, född i febr. 1668, begravd i Oviken 1741, där sonen Jöns var länsman; tjänstgjorde 1686-89.

gift 6/1 1699 med Lisbet Andersdotter (Str:11), död 1715

gift 1718-20 med Lisbet Larsdotter från Tullsås

För övriga uppgifter, se kommande häfte om soldaterna i Ström.

14. *Anders Ifvarsson Ryss*, född omkr 1687, död 1719; tjänstgjorde 1706-18
gift med Anna Persdotter (Str:4), senare omgift (Str:5)

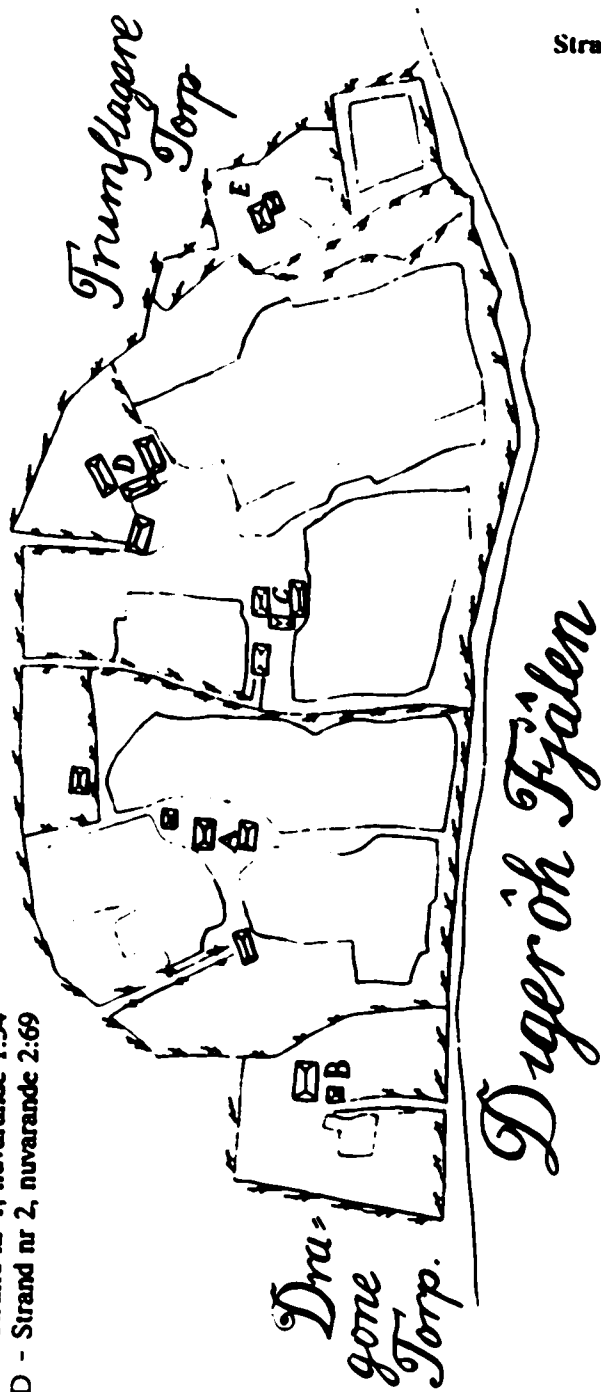
d Ingebor, född 24/9 1715.

15. *Jöns Jönsson Strandfält*, född 17/5 1705, son till Jöns Andersson (Str:12). Jöns var 16 år när han började som trumslagare. Efter åtta år fick han nog och rymde till Norge, på sommaren 1729. Det var åtskilliga dragoner som på 1700-talet valde att söka bättre möjligheter i Norge.

Gårdarna i Strand, enligt en karta från 1769.

A - Strand nr 1, nuvarande 1:34

D - Strand nr 2, nuvarande 2:69

Strand - 13

14 - Bregård

Bregård "*Mickel*" står som brukare av hemmanet de år på 1500-talet som vi känner till, c:a 1550-1571. Han var länsman för Hammerdals tingslag, och ibland stod han värd när samerna kom ner till Ström för att erlägga skatt och göra affärer. År 1568 fick Mickel 12 mark i ersättning av lappfogden Clemet Månsson, för att han "*hölt lapparne kost*" i två nätter. Det var sju personer "*förutom kvinnor, barn och annat folk*", och året därpå 13 personer. Förutom att uppbära skatten, köpte lappfogden skinn av samerna, till "*Kungl. Maj:ts behof*". Det var skinn av mård, björn, bäver, utter och järv, samt älghudar och älg- och renkalvskinn. I sin tur köpte samerna bl.a. smör och mjöl av bönderna.

Gårdsnamnet kommer från mansnamnet *Brede*. Skulle det komma av adjektivet "bred", borde uttalet ha varit "Bregål", och inte "Bregård".

Den första brukaren på 1600-talet, var änkan:

1. *Maritte Mickelsdotter*, levde ännu 1613
gift med Hieronimus, död före 1600
s Peder/Per (Bgd:2)

Maritte var med all sannolikhet dotter till "*Mickel i Bregård*". Det var ju hon, och inte sonen, som var ägare till hemmanet år 1613. Hade maken arvt - eller köpt - gården, skulle sonen stått som ägare efter faderns död. Med tanke på makens namn får man också förmoda, att han är densamme som brukaren av ena hemmanet i Strand, åren 1565-71, "Geronimus". När Mickel dog var det kanske bättre för dottern och mågen att flytta till Bregård, än att stanna i Strand.

Namnet Geronimus (här med något olika stavningar) är mycket ovanligt i Jamtland, vilket kanske tyder på ett fjärran ursprung. Det var av allt att döma mycket ovanligt också i övriga Norge. På den svenska sidan fanns en Geronimus (Nilsson/Jonsson), bonde i Anundsjö socken i Ångermanland, omnämnd 1542-57. I Borgsjö socken i Medelpad fanns en bonde, omnämnd 1547-49, som hette Per Jeronimussen.

2. *Per Hieronimussen*, brukare 1608 till sin död 1626 eller 1627
gift med Anna
s Olof (Bgd:3)
s Daniel?, till Äspnäs

I domboken för år 1627 finns en överenskommelse om födoråd, mellan Olof Persson och "*Anne i Bredgaard*", som förmodligen är hans mor, eller styvmor. Olof skulle köra upp och harva fyra målingar åker, men Anna skulle själv hålla frökornet. Hon skulle också få vart sjunde hölass av gården, till sina egna djur.

Anna skulle alltså klara sig själv med hjälp av detta födoråd. Om hon inte kunde, eller ville låta sig nöja med det, skulle Olof "sytt" henne på vanligt sätt, "*som han borde*", dvs. stå för mat och husrum och övrig skötsel. Men i så fall förbjöds hon att "*taga in med sig i kost till honom, varken någon av hennes barn, eller andra*".

3. *Olof Persson*, ägare 1627 - 1638. Bytte hemman med Nils Andersson och flyttade till Äspnäs (Äsp:5).

På hösttinget i Hammerdal 1647 kräver en Daniel Olofsson i Gäxsjö - på sin hustrus vägnar - att få överta Bregården. Nils Andersson kunde bevisa att gårdsbytet gått riktigt till, men han dömdes att betala fyra riksdaler till Daniel Olofsson, för dennes "*hustru-jord*". Daniels hustru, Sara, var dotter till Jon Persson i Gäxsjö, och det var dennes "*möderne-arv*" tvisten gällde. Jon Perssons mor var alltså dotter till Mickel i Bregård, en syster till Maritte (Bgd:1).

4. *Nils Andersson* (Äsp:4, Öhn:15), ägare 1638 - 1660
gift med Gunhild Hemmingsdotter, troligen från Hammerdal.
en son (1665)

Nils Andersson nämns som gästgivare år 1649. Var han kommer ifrån, har ej kunnat fastställas. Möjligen är han en son till Anders Olsson i Öhn (Öhn:13). Det är ju till den gården han flyttar år 1661. Nils har också en syster, Mareta, gift med Karl Olsson i Jonsgård.

I Strömsboken (häfte 27, sid 133-134) nämns att Nils var flitigt förrekommande i domböckernas protokoll; här skall ges ytterligare ett exempel, från domboken 1659:

Vid senaste utskrivningen i Revsund hade Nils Anderssons systerson antagits som soldat. Eftersom denne höll sig undan skulle Nils skaffa fram honom, eller själv ställa upp. Men Nils gömde sig i en källare, hos Jöran Andersson i Öhn. När länsman och två andra karlar fann igen honom sprang Nils upp "*med sin byssa och täljxa mot länsman säjandes: -Om du vill taga mig, skall endera ligga kvar*". Hur det gick med soldattjänsten framgår dock ej.

16 - Bregård

5. *Erik Persson Byman*, ägare 1661-64. Erik Byman betalade tiondet åren 1661 och -62. För år 1663 står en Per Andersson som tiondegivare. Erik Byman sålde hemmanet år 1664 till Anders Jönsson i Strand (Str:11). Det är dock Anders bror Mickel som övertar hemmansbruket. Inga uppgifter i övrigt finns om Erik Byman.

6. *Mickel Jönsson* (Str:10), brukare 1664-87
gift med Kerstin Hansdotter
s Jöns, dragon (Bgd:9)

Mickel blev, på sätt och vis, inblandad i ett ovanligt rättsärende, år 1686. Sockenstugumannen, Anders Persson, hade ertappats när han "bolade" med en ko, som tillhörde Mickel - "*een hwijt skallut ko med små röö fläckar kring om ögonen*". Tidslag var ett svårt brott, och Anders dömdes till döden. Men också kon skulle dödas - och den hade stått omjolkad sedan brottet uppdagades.

Mickel uppbjöd aldrig hemmansköpet vid tinget, och fick aldrig något fastebrev (lagfart). Detta ställde till problem när han år 1686 ville sälja gården till kyrkoherden, Jonas Salijn. Anders Jönsson i Strand hade fortfarande börsrätten till hemmanet, och när Jöns Jönsson från Sikås också ville köpa, ändrade Mickel sig, trots att kyrkoherden bjöd mera. Jöns Jönsson var nämligen gift med Anders Jönssons dotter, och hade därför bättre rätt till hemmanet.

7. *Jöns Jönsson*, från Sikås, död 1712, ägare 1687-1701
gift med Anna Andersdotter (Str:11)
Paret födde inalles tio barn.

På vårtinget 1698, som då hölls i Ströms sockenstuga, klagade Jöns Jönsson och Nils Ersson i Näset över det besvär dessa hade med "trafiken" över Strömssundet. Det var dessa två som fick hjälpa till med färjerodden, trots att de inte ansåg sig ha skyldighet till det, och ej heller fick någon ersättning för arbetet. Häradsrätten beslöt, att Strömsbönderna gemensamt skulle låta bygga en båt och en flotte, som sockenstugumannen skulle ta hand om. Samtidigt bestämdes vilka avgifter som skulle erläggas för varje person och djur, som forslades över sundet. Detta är faktiskt den äldsta färjetaxa vi känner till i Jamtland.

Bregård - 17

Jöns Jönsson bytte, år 1701, hemman med Anders Carlsson, och flyttade tillbaka till Sikås.

8. *Anders Carlsson*, ägare 1701-1712. Begravd 1/1 1719
gift med *Lisbeta Hansdotter*, från Grenås. Död 17/11 1701
s *Carl*, gift med *Kerstin Andersdotter*
s *Hans*, dragon *Sundberg*, ägare 1713-17
d *Marit*
s *Pär*
d *Walborg*, gift med *Jon Sjulsson* i Vallen
s *Anders*, döpt 1/1 1690, gift med *Göle Arvidsdotter* från Lit
omgift 28/12 1702 med *Karin Jonsdotter*, från Viken, Hammerdal.

Anders Carlsson bebodde och brukade hemmanet Gärde nr 2, åren 1678-87, varefter han flyttade till hustruns gård i Grenås. Sedan *Anders* överlämnat Bregård till sonen *Hans*, står han år 1713 uppförd som husfolk. För sin egen försörjning hade han det året ett sto, fyra kor, två kvigor, tolv får, fyra getter och ett svin. Senare bodde han hos dottern i Vallen, som skulle få ärva lösöret efter *Anders*, för sitt besvär. Detta ledde dock till en liten process inför Häradstinget, i maj 1717, mellan sonen *Hans* och fadern.

När det s.k. indelningsverket trädde i kraft 1686 inskrevs *Mickel Jönsson* själv som dragon för Bregårds-hemmanet. Sonen *Jöns*, som var "något ung", skulle dock delta i utbildningen och mönstringarna. Men, "om något fiendtligt infaller, går fadern själv". Från 1688 står dock *Jöns Mickelsson* som dragon.

9. *Jöns Mickelsson Braf* (Bgd:6)
gift 2/7 1696 med *Elin Jönsdotter* från Risselås
s *Jöns*, död 2/5 1697
s *Mickel*, döpt 21/3 1698
s *Jonas*, född 20/5 1700
d *Kerstin*, döpt 19/8 1706, begravd 27/1 1707
d *Kerstin*, döpt 15/11 1708

Jöns Braf stannade på gården till 1697. Efter att ha tjänat på ett par olika ställen köpte han, år 1702, en gård i Hallen, Hammerdal. Hans efterträdare i Bregård blev:

18 - Bregård

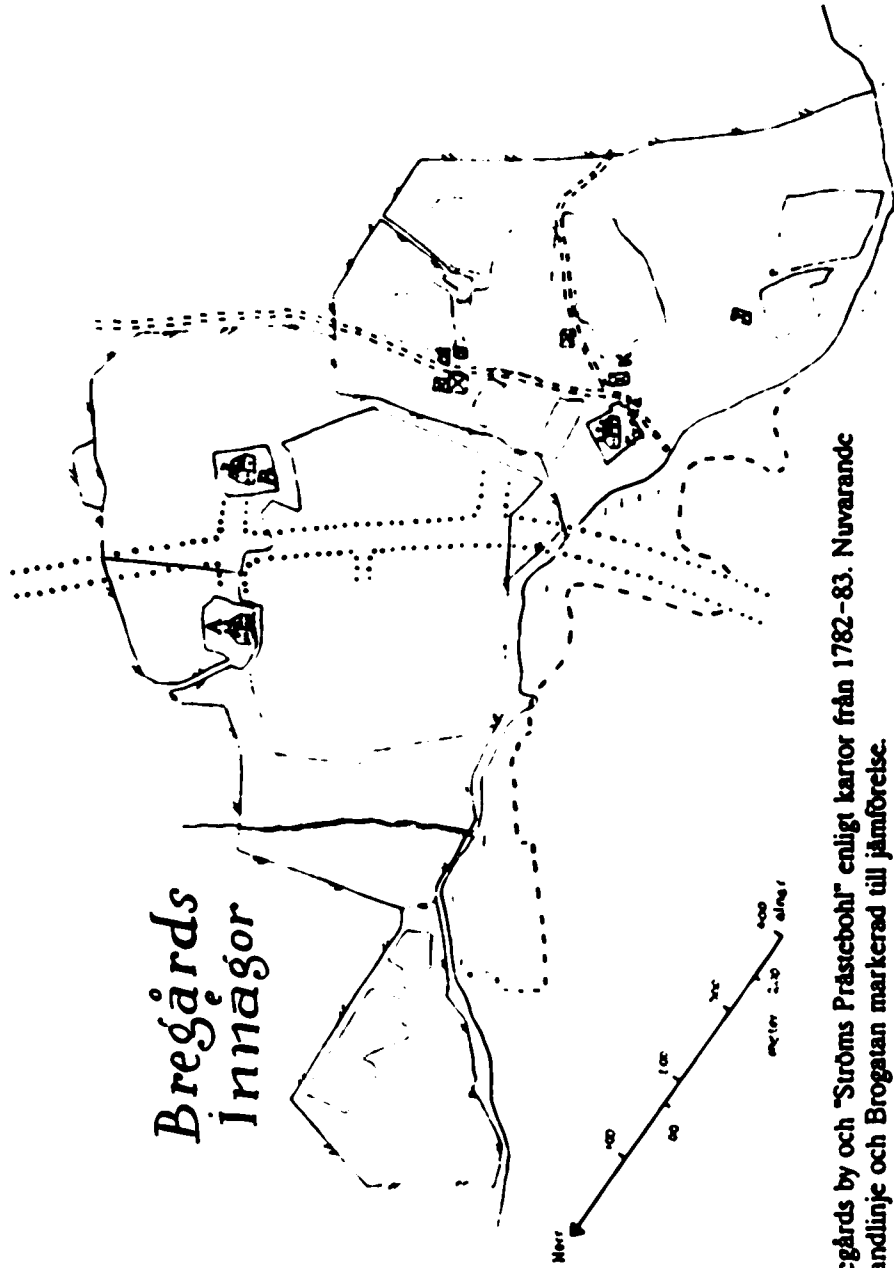
10. *Jöran Sigfridsson Ellberg*, född i Jamtland
gift 7/11 1703 med Segri Svensdotter från Stamsle

Jöran rymde till Norge sommaren 1705, och ersattes av bondens son Hans Andersson Sundberg (Bgd:8). År 1706 antogs Olof Ersson Haggström, vilken avled 1714. Hans Sundberg fick återta tjänsten för en tid, eftersom den tilltänkte rekryten, gossen Olof Persson, var för ung - 16 år.

11. *Olof Persson Sundberg* (Öhn:23), född 2/6 1699, död 8/4 1754
gift med Karin Ersdotter (Öhn:10), född 7/1 1700, begravd 24/5 1770
d Anna, född 15/11 1724
s Erik, född 29/7 1726
d Sara, född 1/9 1728
d Seborg, född 24/7 1730, gift med dragon Jöns Öberg, senare
nybyggare i Gäddede, år 1759.
s Per, född 22/12 1731
s Anders, född 12/4 1735
d Karin, född 14/2 1738

Olof Sundberg stannade på sin tjänst ända till sin död. I domboken 1729 nämns att Olof då hade ett eget dragontorp på gården. Detta var inte så vanligt, trots att bönderna var ålagda att bygga torp åt sina dragoner.

För senare uppgifter om de byar som beskrivs här, se Strömsbokens häften.

Bregårds by och "Ströms Prästeböhl" enligt kartor från 1782-83. Nuvarande strandlinje och Brogatan markerad till jämförelse.

Den ursprungliga gården i Bregård har beteckningen A

Myntfyndet i Strand

En dag på hösten 1837 gick pigan Brita Mårtensdotter som vanligt och vallade sin husbondes kor nere på lägdan. Korna hade trampat upp grässvålen på några ställen, och plötsligt såg Brita hur det blänkte till i den svarta myllan. Hon böjde sig ner och petade lite i jorden - det var som nå't gammalt skinn som spruckit sönder, och intill låg några mynt. Brita strök av jorden med fingrarna och torkade mynten mot forkladet. Hon kände inte igen slantarna, de var nog mycket gamla. Det låg annu fler inuti skinnpungen, och ett rostigt järnlås som lossnat kom också fram. Med darrande händer plockade hon upp mynt efter mynt, det var svårt att hålla räkningen...

-Ja, så kan det kanske ha gått till när den ovanliga "silverskatten" kom i dagen. Det blev nog lite uppståndelse i byn, när de 48 gamla mynten radades upp till beskådande på Pe Persas köksbord. Efter många funderingar och diskussioner bestämde han sig till slut för att kalla på länsman. Det var visst emot lagen att behålla silver och guld som man hittade i jorden...

Länsman P U Nilsson kom dit och tittade på slantarna. I december skrev han i ett brev till Landskansliet i Östersund *"att en piga hos bonden Pehr Pehrsson i Ströms socken och Strand vid slutet af sistledne höst, under det hon vallat boskap, funnit 48 st gamla silfvermynt, hwilket blifwit af boskapen upptrampat å en äng, där åker firdom warit och att penningarne synits hafwa blifwit förwarade uti en med lås försedd pung, som dock befunnits aldeles förutnad..."*

Landshövdingen - Mikael von Törne - vidarebefodrade mynten till "Kongl. Maj:t och Kronan" i april 1838. Silvret i mynten värderades till 1 Rd 22 sk. 2 rst Specie. Omräknat till Bancomynt och med hänsyn till ev. samlarvärde förhöjdes lösensumman till 6 riksdaler 32 sk. Fyndet införlivades därefter med statens samlingar i Kungl. myntkabinettet (SHM/KMK inv. nr 789).

Som jämförelse kan nämnas, att år 1838 var lönen för "ett Qwins dagswerke i andetiden, på arbetarens egen kost" 21 sk. Banco, och i andra tider på året 16 sk. Det gick 48 skilling på en riksdaler.

Samtliga mynt - utom ett - var s.k. örtugar. De flesta (43 st) var präglade i Stockholm för Sten Sture d.ä, som regerade i Sverige mellan 1470-97 och 1501-03. Fyra st. var präglade för kung Hans i Stockholm och ett i Vasterås. Hans, Kristian I:s son, var kung i det danska väldet (inkl. Island, Norge och Jamtland) åren 1481-1513, och dessutom kung i Sverige 1497-1501 (Johan II). Det sista myntet var en dansk skilling, präglad för Hans i Malmö. (Ett

liknande fynd gjordes i Västerberg, Offerdal, år 1856. Då hittades - också i en skinnpung - 198 silvermynt, där alla utom fyra var örtugar.)

Örtugen var det vanligaste myntet i Sverige på 1400- och 1500-talen. Det gick 3 örtugar på ett öre, och 24 på en mark. I början av 1500-talet kunde lönen för ett dagsverke vara tre örtugar. Då kostade en tunna (125 liter) öl 1½ mark.

Det var alltså inte direkt småpengar som gömdes i jorden i Strand. Vem som gjorde det, och varför, kan vi aldrig få veta - vi kan bara spekulera. Om årtalet för nedgrävningen kan man heller inte säga något bestämt - förutom att det inte kan ha skett före 1497. Första hälften av 1500-talet är väl det troligaste, men det kan också ha gjorts under andra hälften. Även om mynten blev "omoderna" - nya kungar präglade nya mynt - fanns alltid metallens värde kvar, och myntet kunde ändå bytas mot varor.

Eftersom mynten var svenska ligger det nära till hands att tro, att dess agare var från Sverige. Nu är det dock så, att de flesta mynt från 1300-1600-talen som hittats i Jamtland är svenska, och alla dessa kan knappast ha ägts/gömts av svenskar. Det troligaste är därför, att mynten är överskott från handelsfärder till svenska städer neråt kusten. Man har haft med sig varor, som varit värda mer än de varor man återvänt med, och överskottet togs hem i form av silvermynt. Dessa användes förmodligen inte i den lokala handeln, eller i Norge, utan sparades till nästa års handelsresa i Sverige. Kanske valde någon att gömma undan detta kapital i jorden, men fick sen inte tillfälle att gräva upp det igen.

Möjligheten finns naturligtvis att det kan vara fråga om stöldgods. Däremot är det knappast fråga om en gårds, eller en enskild persons samlade förmögenhet. Då borde det ha funnits norsk/danska mynt och en del silverföremål i fyndet också.

Sten Sture d. ä.
Örtug präglad i Stockholm 1478
(Ur: Sveriges mynthistoria, 1982)

Rättelser och tillägg.

Till häfte 1:

(Öhn:5) *Lars Mickelsson Öman*
s Mickel, född 1714, dragon Strandberg, Nybyggare i Gärdnäs

(Öhn:6) *Erik Björnsson*
s Björn, nämndeman, bonde i Hallen (H-dal), 1620-50-talet

(Öhn:15) *Nils Andersson*
orden "till Berget och 1639" stryks

(Öhn:24) *Jens Joenssen*
s Jon (Åsp:1)
s Nils
s Arvid (Öhn:26)
s Anders, soldat, död 1659
s Jon (Öhn:25)

Till häfte 2:

(T-ås:15) *Jonas Chrsterson Bäckman*
d Anna, född 10/4 1702, död 1781, gift med Jöns Ersson i Gäxsjö

(T-ås:18) *Daniel Persson*
s Anders (T-ås:19)
s Per? gift med Lucia Jöransdotter (T-ås:2)

(T-ås:36) *Daniel Persson*
s Per, bonde i Grelsgård, gift med Kerstin Jönsdotter
d Berit
d Marcta
s Erik?

(T-ås:37) Den Per Danielsson som Lucia Jöransdotter var gift med var troligen en son till "svenske" Daniel Persson (T-ås:18). Per Danielsson var gårdsbrukare på Ner-Laksforsen i Vefsn, Nordland, åren 1665-89. Sonen Daniel Persson tog över gården där år 1695.

Källor:

Tryckta:

- Jämtlands domböcker och landstingsprotokoll, I-IV, 1621-1648
- Jämtländska räkenskaper 1564-71 (utg. 1944-48)
- Räfsten med jämtarna 1613 (utg. 1959)
- Strömsboken (utg. 1944-72)
- Gårdshistorie för Grane (Vefsn i Nordland, utg. 1990)
- J Nordlander: Några notiser om "Jemptelandz lappemark", i Sv. Fornminnesfören. tidskr. (1902)
- Sundström: Dorotea sockens historia (utg. 1977)

Otryckta:

I landsarkivet, Östersund:

- Hammerdals kyrkoarkiv, vol C:1
- Hammerdals länsmansdistrikts arkiv
- Hammerdals tingslags domböcker (i Jämtlands domsaga)
- Jämtlands regementes mönsterrullor (mikrokort)
- Mantalslängd 1645 (avskriftssamlingen)
- Saköres- och bygsellängder 1601-45 (avskriftssamlingen)
- Ströms kyrkoarkiv, vol C:1 och LI:1

I lantmäteriet, Östersund:

- Bykartor

I riksarkivet, Stockholm:

- Norska länsräkenskaper 1601-1645
- Tiondelängder 1646-1676 (i landboksverifikationerna)

I krigsarkivet, Stockholm:

- Jämtlands regementes mötesrullor

Arkivet för ordbok över Sveriges medeltida personnamn.

Eva Wiséhn: Sveriges mynthistoria, landskapsinventeringen 7.

Myntfynd från Härjedalen, Jämtland och Medelpad. (Manuskript)

- - - - -

Georg Hansson

063-852 12

"Byarna i Ström på 1600-talet" skall användas som en komplettering till de häften – Strömsboken – som Ströms hembygdsförening gav ut åren 1944 – 1972.

Följande häften är planerade i denna serie:

- 1. Öhn (utg. 1990)**
- 2. Tullsås (utg. 1990)**
- 3. Äspnäs – Strand – Bregård (utg. 1991)**
- 4. Berget – Gärde – Näset**
- 5. Risselås – Vallen**
- 6. Jonsgård – Greisgård – Stamsele**
- 7. Nybyggen – Sockenstugan**
- 8. Soldater**

Pris: 25:–

ISBN 91-971756-2-5